

GAZDASÁG & TÁRSADALOM

Journal of Economy & Society

TARTALOM

Schmude, Thorsten

Corporate Strategy in a Disruptive Economic Environment

Lukács, Rita

Main dimensions, initiatives, barriers,
and international best practices of sustainability in the higher education sector

Čiefová, Michaela – Baculáková, Kristína

University Students' Perception of Environmental Issues

Nyikos, Bendegúz Richárd

Public opinion and influencers on social media

Vitéz-Durgula Judit

Egészségipari innovatív vállalkozások jellemzői Magyarországon

Amberg Nóra – Gyenge Balázs – Lehota József

Kozmetikumvásárlók szegmentálása a környezet- és egészségtudatosság tényezői alapján

Kovács Zoltán – Dunay Anna – Vinogradov Szergej – Nagy Katalin – Illés Bálint Csaba

Végzős középiskolások pénzügyi kultúrával
és öngondoskodással kapcsolatos ismeretei Magyarországon

Takáts Alexandra

Az online vásárlási szokások pandémia okozta változásának vizsgálata

Patakí Gábor – Illés Bálint Csaba – Sótonyi Tamás – Dunay Anna

Egy kárpátaljai kistérség társadalmi-gazdasági helyzetértékelése az ukrainai közigazgatási reform után

2021/3-4

Gazdaság & Társadalom

14. ÉVFOLYAM

2021.

3-4. SZÁM

TARTALOM

TANULMÁNYOK/STUDIES	3
Economic disruption as a strategic accelerator: the increased importance of Strategic Alignment in the post-Covid-strategy <i>Thorsten Schmude</i>	5
Main dimensions, initiatives, barriers, and international best practices of sustainability in the higher education sector <i>Rita Lukács</i>	25
University Students' Perception of Environmental Issues <i>Michaela Čiefová – Kristína Baculáková</i>	49
Public opinion and influencers on social media: the valuation of their effects by generation Y and Z in Hungary <i>Bendegúz Richárd Nyikos</i>	63
Égészségipari innovatív vállalkozások jellemzői Magyarországon a 2000-es évektől napjainkig <i>Vitéz-Durgula Judit</i>	82
Kozmetikumvásárlók szegmentálása a környezet- és egészségtudatosság tényezői alapján <i>Amberg Nóra – Gyenge Balázs – Lehota József</i>	95
Végzős középiskolások pénzügyi kultúrával és öngondoskodással kapcsolatos ismeretei Magyarországon <i>Kovács Zoltán – Dunay Anna – Vinogradov Szergej – Nagy Katalin – Illés Bálint Csaba</i>	123
Az online vásárlási szokások pandémia okozta változásának vizsgálata és fenntarthatósági aspektusa <i>Takáts Alexandra</i>	151
Egy kárpátaljai kistérség társadalmi–gazdasági helyzetértékelése az ukrainai közigazgatási reform után <i>Pataki Gábor – Illés Bálint Csaba – Sótónyi Tamás – Dunay Anna</i>	167
ABSTRACTS IN ENGLISH	193

Egy kárpátaljai kistérség társadalmi–gazdasági helyzetértékelése az ukrajnai közigazgatási reform után

*Pataki Gábor*¹ – *Illés Bálint Csaba*² – *Sótonyi Tamás*³
– *Dunay Anna*⁴

ABSZTRAKT: Jelen korunk egyik fő sajátossága az átalakulás jelensége. Jelen-tősen változnak a globális erőviszonyok, s mindig izgalmas megvizsgálni azt, hogy ezek a hatások milyen hamar és milyen súllyal csapódnak le a mikrorégiók szintjére. Különösen igaz ez akkor, ha a vizsgált terület egy olyan országban van, mely e változások ütközőzónájának minősül. A kutatás 2021 nyarán indult Ukrajnában, a Kárpátalján, melynek fő célja a Mezőkaszonyi Kistérség társadalmi-gazdasági helyzetének, vállalkozásfejlesztési lehetőségeinek feltérképezése volt, szakirodalmi áttekintés, interjúk és kérdőíves felmérés segítségével. A vizsgált térség Kárpátalja egyik legnyugatibb területe, s egyben etnikailag a magyarság törzsbázisának számít. A vizsgálat lefolytatásakor már érezhetőek voltak az orosz-ukrán konfliktus, a közigazgatási reform, valamint a pandémia hatásai. A kutatás folytatásának pedig már új irányvonalat ad a jelenleg is folyó háború.

KULCSSZAVAK: lakossági felmérés, Kárpátalja, Ukrajna, közigazgatási reform, pandémia, konfliktus

JEL-kódok: R1, O18, O20

Bevezetés

Bármilyen térség életképessége azon múlik, hogy az ott élő emberek lát-nak-e perspektívát a területben, saját családjuk jövőképe egybe esik-e a térség potenciáljával. Több hazai és nemzetközi tanulmány foglalkozott rurális térségek társadalmi-gazdasági helyzetét feltáró, arra megoldási javaslatokat tevő munkáikban (Szabó, 2010; Finta, 2019; Bársony–Hor-ecski, 2018; Bhattacharyya et al., 2018; Devi–Sihotang, 2019; Hezam et al., 2017). A tudományos értekezések pro és kontra érveket jelenítenek

---

¹ Pataki Gábor adjunktus, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola (gabor.pataki@kmf.org.ua)

² Prof. Dr. Illés Bálint Csaba CSc egyetemi tanár, Neumann János Egyetem

³ Sótonyi Tamás, Budapest Bank

⁴ Prof. Dr. Dunay Anna PhD egyetemi tanár, Neumann János Egyetem

meg olykor az urbanizáció gazdasági erejét méltatva, máskor pedig a vidék társadalmat és kultúrát megőrző szerepét hangsúlyozva (Káposzta, 2020; Novák, 2020).

Amikor gazdasági megközelítésből egy periférikus területet vizsgálata a kutatás célja, akkor az esetek egy részében valamilyen személyes kötődés, vagy a térség várható dinamikus növekedése (vagy annak lehetősége) áll fent. Jelen kutatás esetében személyes érintettség is jelen van, így kutatásunkkal elsősorban a Mezőkaszonyi Kistérség, mint Ukrajna egyik legnyugatibb területén fekvő közigazgatási terület fejlődési-vállalkozásfejlesztési lehetőségeire fókuszálunk. Kutatásunk fő célja tehát egy kistérség jelenlegi helyzetének felmérése és értékelése a további gazdasági és társadalmi fejlődés lehetőségeinek tükrében.

2021 nyarán azonban 132 helyi lakos bevonásával megvalósult egy kutatás, melynek eredményei részben már bemutatják a pandémia társadalomra és a helyi gazdasági viszonyokra gyakorolt káros hatását. Jelen tanulmány e kutatásnak az eredményeit ismerteti egyfajta helyzetfeltáró és értékelő jelleggel, látképet adva Mezőkaszony és térségének helyzetéről az Ukrajnában 2019-ben végbemenő közigazgatási reformot (Kárpáti Igaz Szó, 2020) követően.

Jelen tanulmány zárása akkor valósult meg, amikor Ukrajna háborúban áll, s ez a tény még akkor is, ha adott területen nem fordulnak elő harci cselekmények, radikálisan megváltoztatják a terület arculatát, etnikai összetételét és jelentős hatással vannak a gazdaságra is. Természetesen ezeket a kérdéseket még most nem lehet tisztán látni, így objektív következtetéseket, prognózisokat sem tudunk levonni.

A kutatás háttere, a vizsgált kistérség főbb jellemzői

Mezőkaszony története

Mezőkaszony ősrégi magyar település. Az Alföld északkeleti peremén, egy vulkanikus dombvonulat alján, a tengerszint fölött 112 méter magasságban fekszik. Egyes kutatók szerint 1086-ban Szent László magyar király katonái itt, Kaszony környékén arattak döntő győzelmet az országba betörő kun hordák fölött; később ennek a diadalnak az emlékére alakították át templommá azt a kis kápolnát, amely már korábban itt állt, s amelynek helyén ma a református templomunk áll.

Kaszony, illetve a templom ősiségét az a történelmi tény is bizonyítja, hogy László király idejében (1086) hozták azt a rendeletet, amely

azt mondta ki, hogy a temetkezési helyet a templomokon körbe kell megvalósítani. Ma, a templomunkon körbe, egy ilyen ősi temetkezési hely található.

A Kaszony elvnevezést – így tartja a szájhagyomány – az említett kápolna „védőszentjéről”, Szent Katalinról, azaz „Kata-asszony”-ról kapta. (Lehoczky, 1881-1882).

Első királyaink idejében csupán egyes pásztorok, gyepűőrök, királyi vadászok, magányos remeték és zarándokok voltak első lakói. Ellenben a XIII. században már népes településnek számított. A XIV. századbeli okmányokban gyakran szerepeltek kaszonyi jövevények, vendégek. 1496-ban szerepel először az okmányokban mezővárosként (oppidum).

1566-ban a Tokaj alól keletre vonuló tatárok a várost feldúlták és a lakosságnak egy részét fogságba hurcolták. Erre az időszakra Magyarországon egyharmad részben már török hódoltság alá került. A megmaradt, ám szétszaggatott részeket kényük-kedvük szerint dúlták, fosztogatták a különböző rablóseregek; Ferdinánd osztrák császár zsoldosai is inkább sanyargatták, mintsem védelmezték volna a magára maradt népet. Ugyancsak a szájhagyomány szerint a tatárbetörés áldozatainak tömegsírja a kaszonyi hegy lábánál, a jelenlegi országhatár túloldalán elterülő Barabás község határában volt, illetve van (az idősebb barabási lakosok ma is Tatárdombnak nevezik ezt a helyet). A település fejlődésében meghatározó mérföldkő lett az, hogy IV. Béla betelepítési politikája községünket is érintette. Feltehető, hogy az ez idő tájt ide telepített jövevények, a hospesek honosították meg a szőlőművelést a környező lankákon.

1567-ben a vidék a megerősödő, nagyobb biztonságot nyújtó Erdélyi Fejedelemség fennhatósága alá került. Ebben az időben (a reformáció után) történt, hogy „Bocskay István erdélyi fejedelem s e vármegye ura különösen kedvelte e városkát, mi abból is kitűnik, hogy annak egy másfél lábnyi (46 cm) magas, fedeles, arannyal futtatott, díszes művű ezüst billikomot ajándékozott” (Lehoczky, 1881). Sajnos ez a nagybecsű kegytárgy az első világháborút követő zavaros években, máig tisztázatlan körülmények között állítólag egy bécsi múzeum tulajdonába került. Egy 1910-ben készült, a református egyház vagyontárgyait magába foglaló leltárjegyzékben még fel van tüntetve „A Bocskay fedeles serleg” címszó alatt.

A szóbeszéd szerint az 1860-es évek vasútépítői a Bátyú-Beregszász szakasz kivitelezésekor – előnyben részesítve gróf Lónyai Menyhért föld-

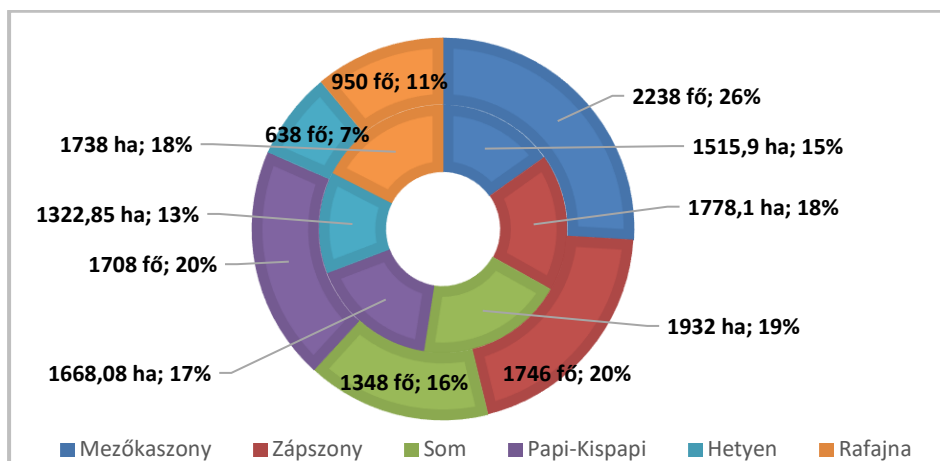
birtokos, a kor befolyásos politikusának érdekeit – megváltoztatták a tervezett nyomvonalat: Bótrágy megálló után, jól érzékelhető kanyarulat beiktatásával elkerülték a városkát, így annak csak a hét kilométer távolságra létesített társneve maradt (Beregsom-Mezőkaszony). Mindez korlátozta a település gyors fejlődését, meggátolni azonban nem tudta, mert bár a vasúti összekötéssel a fejlődés dinamikusabb lett volna, így sem maradt el. Ez a fejlődés abban nyilvánult meg, hogy 1864-ben Mezőkaszonyban gyógyszerár nyílt, 1875-ben ipartársulat alakult, itt volt a járásbírószék helye. A községben üzemelő hengermalom áramfejlesztővel is rendelkezett, lehetővé téve a villanyvilágítás bevezetését, e tekintetben jócskán megelőzve a környező településeket. A malommal kapcsolatban érdemes megemlíteni, hogy kb. hét-nyolcszáz esztendőn át a Micz-patak vízi energiájának felhasználásával öröltek itt.

Mezőkaszonyban évszázadokon át élénk kereskedelem zajlott. Híresek voltak az országos vásárok. Ezeket évente négy alkalommal tartották meg. Tucatnyi kisebb-nagyobb magántulajdonú vegyesbolt működött a községben, volt itt hentes és mészáros, fa- és vaskereskedés, cukrászda, illatszerbolt, megvásárolható volt itt a készruha és gyári lábbelit is árusítottak. Egyazon épületben talált helyet a könyvnyomda, a könyv-, papír- és írószer-kereskedés. Szabók, cipészek, kádárok, asztalosok, kovácsok, fodrászok, kerékgyártók, és más mesteremberek hada kínálta áruját, illetve szolgáltatását. Mezőkaszonyban a kereskedelemnek és vendéglátásnak is hagyományai vannak. A XIX. század elejétől kezdődően igen népszerűek a december hatodikán, Miklós napján tartott sertésvásárai. A településnek 1870-ben 1529 lakosa volt, akik 340 házban éltek.

Földrajzi adottságok

A 2019-2020 között zajló közigazgatási reform átalakította Mezőkaszony és térségének közigazgatási rendszerét is. Az egykori Mezőkaszonyi-járással joggal pályázott arra, hogy a térség falvai ne más kistérségekhez csatálkozzanak, hanem önálló közigazgatási egységet, a Mezőkaszonyi Kistérséget alapítsák meg.

A kistérség teljes területe közel 10 000 hektáron fekszik, az alábbi bontásban (1. ábra).

1. ábra: Mezőkaszonyi Kistérség területének (belső kör) és lakosságának megoszlása (külső kör) 2021-ben

Forrás: Mezőkaszonyi Községi Tanács, 2021.

A kistérség falvainak területi megoszlását is érdemes megvizsgálni, melyet az 1. táblázat szemléltet.

1. táblázat: Mezőkaszonyi Kistérség településenkénti földkapacitásai (2021)

Megnevezések	Mező- kaszony	Zápszony	Som	Papi- Kispapi	Hetyen	Rafajna
	(ha)					
Terület nagysága összesen	1515,9	1778,1	1932,0	1668,1	1322,8	1738,0
Belterület nagysága	820,0	689,5	605,7	387,5	323,6	n.a.
Külterület nagysága	695,9	1088,6	1326,3	1280,5	999,2	n.a.
Lakossági tulajdonú föld- terület	1182,4	583,6	1463,6	1248,2	850,8	n.a.
Kőbánya	9,8	0	3,7	0	0	0
Szanatórium (Eco-termál)	6,1	0	0	0	0	0
Termálfürdő (Ivancsó)	0,9	0	0	0	0	0
Erdő	26,3	1,2	0	0,9	122,7	500,0
Legelő	36,0	34,5	70,0	12,4	0	n.a.
Egyéb	0	0	0	0	0	n.a.
Szabadon lévő földterület	300,0	63,2	0	10,1	6,4	n.a.

Forrás: Mezőkaszonyi Községi Tanács, 2021.

Az éghajlat ezen a vidéken mérsékelt kontinentális. Az évi átlaghőmérséklet 16-17°C, a nyári maximális hőmérséklet 28-29°C. A tél nem túl hideg, a hótakaró rövid ideig (általában 2-3 hétig) marad meg. Kaszony község egy 241 m magas domb („Kaszonyi-hegy”) völgyében terül el. Ez a domborzati forma egy hasadék vulkánizmus eredményeként jött létre. Kőzeti andezit vulkánizmus, riolit-tufa és egyéb kőzetmintákból tevődik össze. Mezőkaszony térsége védett terület (Kaszonyi Természetvédelmi Terület, KKT).

Társadalmi–gazdasági sajátosságok⁵

Mezőkaszony község két legfontosabb adottsága, mely jelenleg is meghatározza az arculatát és gyakorlatban hasznosul: 1. a termálvíz alapú üdülőközpont; 2. logisztikai adottságok (magyar-ukrán határátkelő). Az első esetben országos szinten kiemelkedő beruházás valósult meg (Kaszonyi Termálfürdő komplexum), illetve egy másik üdülőközpont is elindult/ fejlesztés alatt áll (régii néven ismert Kaszonyi Szanatórium, ma Eco-Termal). Ezek jelentősége nem csak a térségi munkalehetőség szempontjából nagy, hanem éves szinten kb. 100 000 turista fordul meg a térségben, így a jövőbeni lehetőségek szempontjából kimagasló a potenciálja (jelenleg a turisztikai attrakciók száma sajnos szerény és kihasználatlan).

A lakosság jövedelemforrása a határ közelségéből (napi ingázás, kereskedelem, külföldi állandó munkavállalás), a nagyobb helyi vállalkozásokból (termálfürdő, varroda), kárpátaljai ipari vállalatokból (Munkács, Beregszász) származik. Az elmúlt években jelent meg a falusi turizmus, illetve a falusi szálláshelyek kiadásából származó bevétel is.

Beregsom és Somi-tanya (Kastanovo) területi elhelyezkedése viszonylag jónak mondható (vasút, főútvonal, közeli határátkelő, termálkomplexum), viszont az utak minősége (jelenleg teljes felújítás alatt áll), a szakképzett munkaerő és a vállalkozói hajlam hiánya miatt alacsony a bejegyzett vállalkozások száma. Természetesen a legtöbb család rendelkezik aprótelkes mezőgazdasággal, mint jövedelem-kiegészítés. Többen foglalkoznak fóliaházás zöldségtermesztéssel, kiépülőben van egy nagyobb volumenű gyümölcsstermelő gazdaság is. Ezen kívül, a háztáji állattartáson túl van egy baromfityényszű telep. Jelenleg nincs a településen

---

⁵ A települések általános jellemzése Pataki Gábor saját korábbi interjúi alapján került itt összefoglalásra.

növénytermesztéshez kapcsolódó feldolgozóipar, s más ipari tevékenység sem folyik.

Csonkapapi és Kispapi falvak fő bevételi forrása a mezőgazdaság, azon belül is főleg kalászosok és egyéb szántóföldi termelés. Állattenyésztés területén jellemző a háztáji tehén- és sertéstartás, ami kiegészítő jövedelemnek minősül, viszont vállalkozási szinten nem jellemző a nagybani agrártermelés.

Ipari termelésnél meghatározó a brikettgyár, mely az egyetlen nagyobb volumenű vállalkozásnak számít (jelenleg már nem üzemel). Turisztikai szolgáltatások nyújtása nem jellemzi a településeket.

A település vezetésének a véleménye az, hogy főleg a mezőgazdaságra épülő feldolgozóiparban van a település jövője.

Hetyen fő bevételi forrása a mezőgazdaság, azon belül is főleg kalászosok és egyéb szántóföldi kultúrák termelése. Állattenyésztés területén jellemző a háztáji tehén- és sertéstartás, ami kiegészítő jövedelemnek minősül, viszont vállalkozási szinten itt sem jellemző a nagyobb méretű agrártermelés.

Ipari termelésnél itt is meghatározó a brikettgyár (jelenleg nem üzemel), mely az egyetlen nagyobb volumenű vállalkozásnak számít. Turisztikai szolgáltatások nyújtása nem jellemzi a községet félreeső volta miatt. Viszont közel van a mezőkaszonyi határátkelő, és politikai tervek között szerepel egy hetyeni határátkelő üzembeállítás is. A település vezetésének a véleménye az, hogy főleg a mezőgazdaságra épülő feldolgozóiparban, s egyéb ipari fejlesztésben van a település jövője.

Zápszony község mind elhelyezkedésében, mind fejlődési potenciáljában viszonylag jó adottságokkal rendelkező község, ami meglátszik a lakosságszámhoz mért vállalkozói arányból is. A vállalkozások 40%-a vegyesbolt, élelmiszerüzlet, vendéglátóhely, melynek magas aránya főleg a turizmushoz köthető. A vállalkozások további része szálláshely adással, mezőgazdasággal és egyéb szolgáltatásokkal foglalkozó cégek között oszlik meg.

Mezőgazdaság tekintetében inkább az extenzív mezőgazdasági termelés jellemzi a települést, bizonyos mértékű háztáji állattartással. Kis és közepes vállalkozói szinten nem jellemző az agrártevékenység. Viszont rendelkezik használaton kívüli mezőgazdasági telephellyel.

Ipari termelés nincs Zápszonyban, viszont jelentősen felfutott a turisztikai attrakciók iránti igény, mivel közel van a mezőkaszonyi termálfürdő, valamint megközelíthetőség szempontjából mind a vasúti, mind a

közúti helyzete ideális a községnek. Jelenlegi 200-300 fős szálláskapacitása szezonálisan kevésnek is bizonyul, s a folyamatban lévő építkezések is azt mutatják, hogy turisztikai szálláshelyek tekintetében kibontakozási folyamat tapasztalható.

A lakosság jövedelme első sorban hivatalos munkahelyről (közeli városok), a termálfürdő által, háztáji gazdálkodásból, a határ közelsége révén a kereskedelmi, magyarországi munkavállalási tevékenységekből származik.

Rafajnaújfalú (Rafajna) közel 1000 fős település, melynek gazdasági erejét főleg a mező- és erdőgazdálkodás jelenti. A községet körbe veszi egy 500 hektáros kiserdő, mezőgazdaság tekintetében 35 hektár ki nem használt földkapacitással bír, valamint egy mezőgazdasági ingatlan van, mely a kolhoz részvényesek között szét lett osztva, de nem került hasznosításra. Természeti kincs tekintetében az erdőterületen túl van még két kihasználatlan halastó. Ipari termelés nincs a községben.

Bár erős a mezőgazdasági jelleg a községben, azonban ez főleg háztáji kisparcellás kiegészítő jövedelemnek minősülő tevékenység, s hivatalos farmergazdaságként, egyéni vállalkozóként nem termelnek.

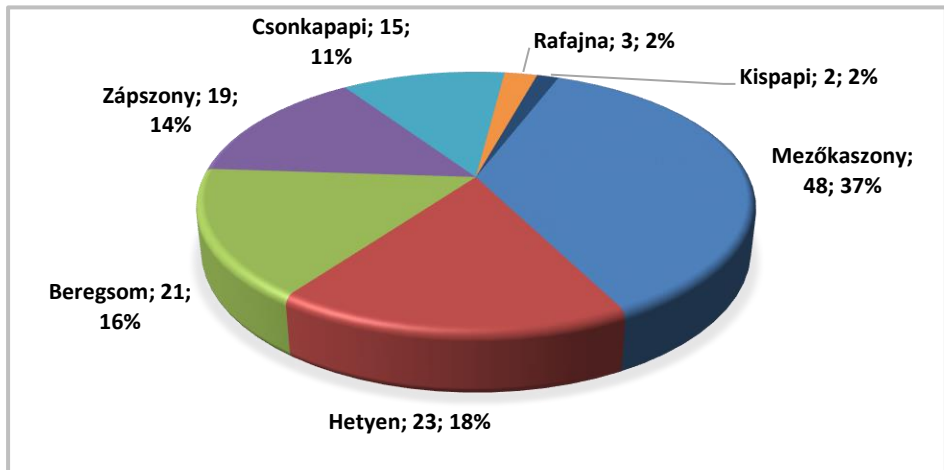
Turisztikai potenciálja bár van a községnek (közel a kaszonyi termálfürdő, az erdő és a halastavak biztosította lehetőségek), viszont jelenleg ebből jövedelem nincs, turisztikai tevékenység nem jellemző. Ennek elsődleges oka a település félreeső elhelyezkedése valamint az igen rossz állapotban lévő közút.

Anyag és módszer

A kérdőíves kutatás célja az volt, hogy mélyebb betekintést nyerjünk a lakosság társadalmi és gazdasági összetételére, a vállalkozásfejlesztésről, jövőről alkotott véleményükre. A kistérség felmérése online formában valósult meg 2021 nyarán. Mivel a tanulmány egyik szerzője a kistérség lakosa, de egyben a kistérség egyik képviselője is, így lehetőség volt arra, hogy első sorban a kaszonyi lakosságon belül, de a képviselő testületen és a személyes ismeretségi körön keresztül a többi 5 településen is terjeszthetővé váljon a kérdőív űrlapja.

A kutatási időszak egy hónap volt, ez alatt az időszak alatt 132 válasz érkezett. A válaszokat hét település lakossága tudta kitölteni, de mivel közigazgatásilag Csonkapapi és Kispapi mindig is egy szerves egységet alkotott, s Kispapiból csupán három válasz érkezett, így az észszerűség és

a reprezentativitás céljából ezt a két települést egybe vontuk. A válaszok települési megoszlását a 2. ábra szemlélteti.

2. ábra: Kérdőívet kitöltők aránya a kistérség települései között

Forrás: Saját szerkesztés

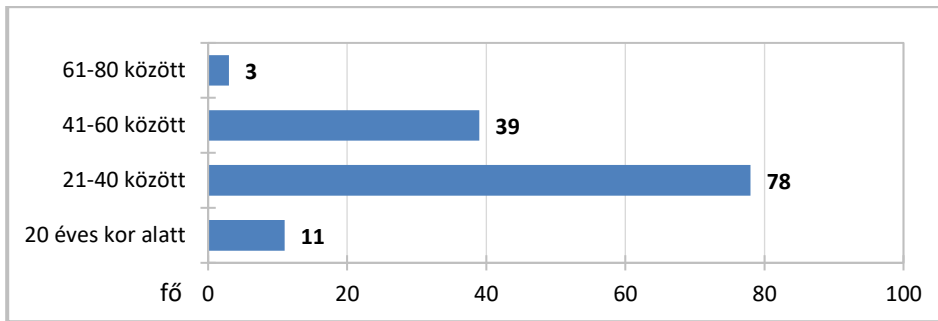
Az ábrából látható, hogy a legtöbben Mezőkaszonyban töltötték ki (48 fő, 37%), ami nem meglepő mert kistérségi központ, legnagyobb település (és a kutató lakhelye). Viszont az már meglepőbb, hogy túlreprezentált Heteny (23 fő, 18%), mert az egyik legkisebb lélekszámú településről beszélünk. A másik legkisebb település a kistérségben Rafajna, innen viszont a súlyához képest is kevesebben válaszoltak (2 fő), ami miatt csak iránymutatónak lehet nevezni a válaszokat, de nem reprezentatív. A többi település a súlyarányának megfelelő értékű válaszokkal vesz részt a mintában.

A kérdőív struktúrája alapján két fő részre bontható:

- általános társadalmi, gazdasági kérdések;
- specifikus településenkénti belső értékelés.

Az utóbbi esetben lehetőségünk volt statisztikai összehasonlító elemzést készíteni, amivel a településeket egymáshoz tudjuk viszonyítani és ennek megfelelően tovább elemezni.

A kérdőívet zömében nők töltötték ki (65% nő, 35% férfi). Az online kérdőív sajátossága, hogy inkább a fiatalabb korosztály adott választ, viszont ez nem befolyásolja a kutatás értékét, mivel főleg ez a célcsoport véleménye releváns a fejlesztési tervek vonatkozásában (3. ábra).

3. ábra: Korcsoporti megoszlás a kitöltők között

Forrás: Saját szerkesztés

A válaszok alapján a becsült statisztikai átlag életkor 35 év (magasabb változékonysággal, 35%-os relatív szórás). A korosztályból adódik, hogy a válaszadók zöme házas (68%), közel $\frac{1}{4}$ -e nőtlen/hajadon (elvált, élettársal él válaszlehetőséget elenyésző számban jelölték be). A családtagok számát tekintve az átlag 4,25 fő lett (32%-os változékonysággal). Ebből a kiskorúak átlagos száma a teljes sokaságra nézve 1,1 fő, viszont ebben benne vannak azok is, akik még nem házasok, illetve nincsenek gyerekeik. Azok, akik kiskorú gyerekekkel élnek egy háztartásban 44 főnek egy, 26-nak kettő, és csupán 6 főnek van három és szintén 6-nak háromnál több kiskorú családtagja. Ennél a mintánál az átlag viszont már 1,75 fő, ami még mindig alatta van a 2,2-es reprodukciós minimum küszöbnek, bár magasabb, mint az átlagos európai érték. A minta fele-fele arányban oszlik meg a középiskolai (50,4%) és felsőfokú végzettséggel (47,3%) rendelkezők között.

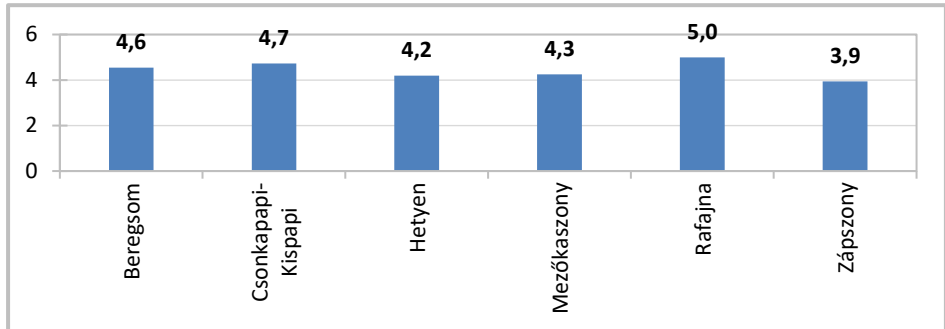
A kutatás eredményei

Társadalmi, gazdasági helyzetkép a lakosság nézőpontjából

A kutatási módszertan bemutatás során már a minta ismertetése kapcsán néhány fontos társadalmi jelenségre felhívtuk a figyelmet:

- bár a minta a felnőtt fiatal és középkorosztályt öleli fel, viszonylag alacsony a kiskorú gyerekek száma (teljes minta 1,1 fő/család, családosoknál 1,75);
- családtagok számát tekintve 4,25-ös átlag jött ki, ami arra utal, hogy a térség tipikus család modellje 2 szülő, 2 gyermek és egy vagy két nagyszülő (4. ábra).

A kutatás egyes társadalmi-gazdasági eredményét megvizsgáltuk települési összehasonlításban is. A családtagok számát illetően szignifikáns eltérés nem jelentkezik az egyes települések relációjában.

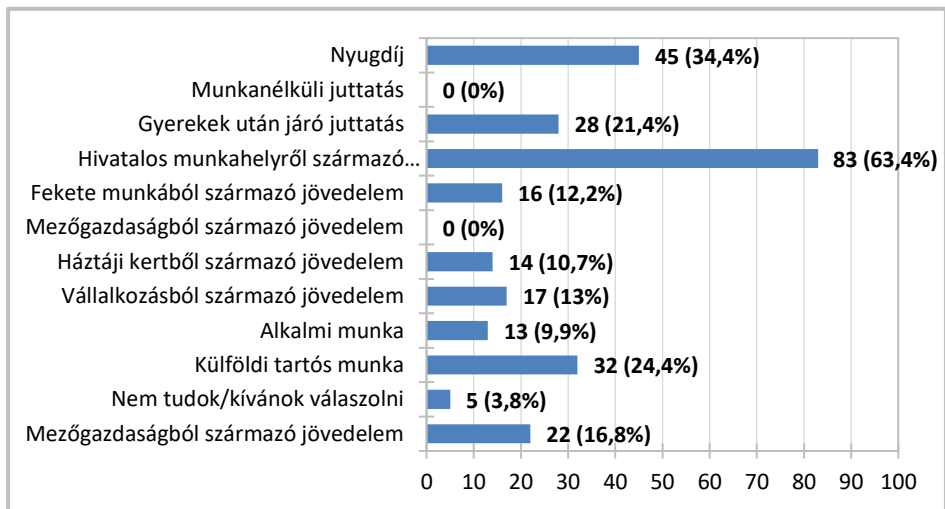

4. ábra: Családtagok átlagos száma a településeken

Forrás: Saját szerkesztés

Bár az eltérés a statisztikai hibahatáron belül van, de azért a kisebb települések magasabb átlagos családösszetétele arra utal, hogy jellegzetesen több családtag él egy háztartásban.

A kérdőív következő kérdései gazdasági jellegűek. Első körben megvizsgáltuk a háztartások jövedelemforrásait (5. ábra).

5. ábra: Lakosság jövedelemforrásainak gyakorisága 2020-ban a teljes kistérségben

Forrás: Saját szerkesztés

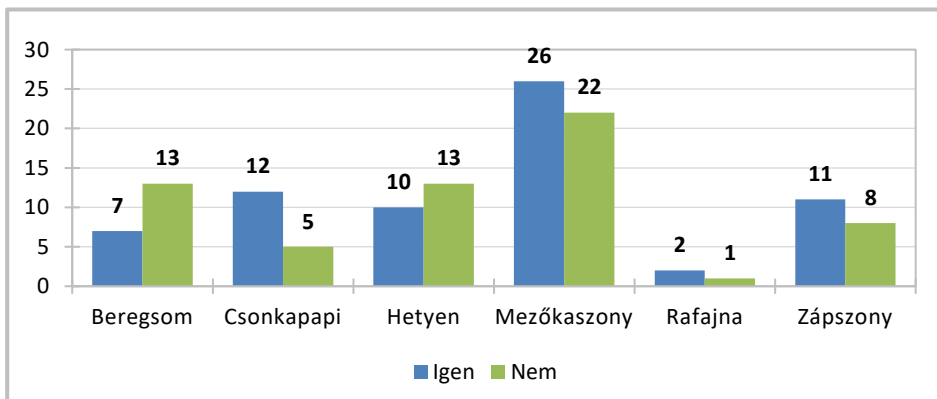
Látható, hogy a 131 válaszadóból a legtöbben (83 fő) a hivatalos munkahelyet jelölte be, mint családi jövedelemforrást. Ezt követően a nyugdíj (34%) és gyerekek után járó állami juttatás (21%), illetve a külföldi tartós munka (24%) a leggyakoribb.

Vizsgáljuk meg a kistérség agrár-jövedelem tényezőit. A válaszadók közel 17%-a jelölte be, hogy többek között van mezőgazdaságból származó jövedelme is. Gyakran fordult elő, hogy a háztáji kertből származó jövedelem (11%) mellett hivatalos munkahelyről származó jövedelem is van a családban. Tehát ezekben a falvakban fontos, hogy a munkahelyi fizetés mellett a család a kertből is jövedelmet tudjon realizálni, ami azt jelenti, hogy nem csak saját fogyasztásra termelnek, hanem eladásra is.

Vállalkozásból származó jövedelmet 17-en jelöltek meg (13%). A nem hivatalos munkából származó jövedelmet bejelölők száma szinte megegyezik a vállalkozókéval (16 fő, 12%).

Mindebből látható, hogy bár a hivatalos munkahely a leggyakoribb jövedelemforrás, de a többségnek ez nem elegendő a család önfenntartásához, ezért szükséges a külföldi tartós munkavállalás, a mezőgazdasági kiegészítő jövedelemszerzés és egyéb nem hivatalos jövedelmek megléte.

A külföldi munka kérdése egy másik kérdésben is felvetődött, aminél arra kérdeztünk rá, hogy a kitöltő családjának bármely tagja tartósan vállalt-e külföldi munkát az elmúlt években. A válaszadók 52%-a jelezte, hogy igen, 47%-a pedig nemleges választ adott. Bár többségben a külföldi munkát is vállalók állnak, mégis az előzetes hipotézisünkhöz képest nem jelentős arányban. Ezt a kérdést települési bontásban is elemeztük (6. ábra).

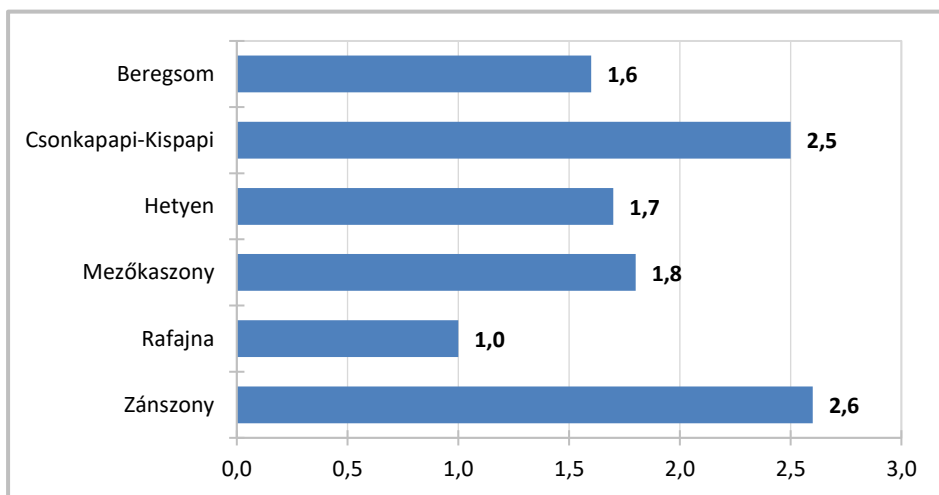

6. ábra: Az Ön családjának bármely tagja tartósan vállalt-e külföldi munkát az elmúlt években

Forrás: Saját szerkesztés

Látható, hogy legtöbb külföldi munkát vállaló válaszadó Csonkapapiban van (válaszadók 80%-a), de Zápszonyban (58%) és Kaszonyban (54%) is a többséget alkotják (Rafajná is, de az alacsony esettszám miatt nem megbízható az adat). Viszont Beregsomban (33%) és Hetyenben (43%) kisebbséget alkotnak azok, akiknél van tartósan külföldi munkavállaló családtag.

A következő kérdésben a családok munkaképes korú lakosságán belül azt vizsgáltuk, hogy hány főnek van munkahelye. A teljes kistérség vonatkozásában az átlagmutató 1,9 fő/család értéket vett fel. A következő ábra szemlélteti, hogy a települések összehasonlításában milyen eltérések vannak az átlagtól (7. ábra).

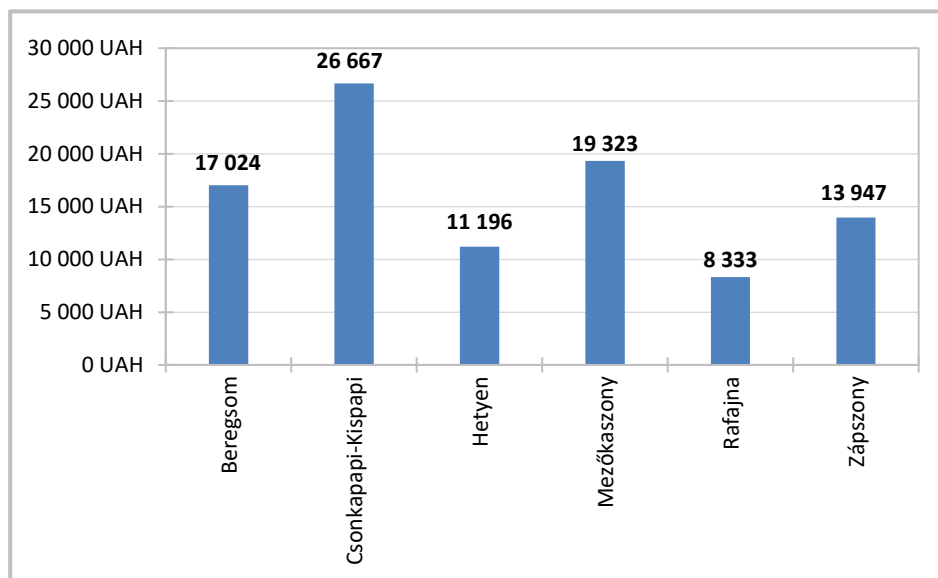
7. ábra: Munkahelyek átlagos száma háztartásonként

Forrás: Saját szerkesztés

A legmagasabb érték Zápszonynál van (2,6), a legalacsonyabb pedig Rafajna (1,0). Ami meglepő, hogy később a településenkénti külön vizsgálatnál látni fogjuk, Mezőkaszony a többi települést megelőzi, ezeknél a válaszoknál viszont a középmezőnyben van, illetve Csonkapapi-Kispapi települések pedig kimagasló értéket értek el a munkahelyek viszonylatában.

A következő kérdésben a jövedelmi viszonyokat vizsgáltuk. A válaszadóknak lehetőségük volt a sávos jövedelmek kategóriák közül választani, aminél a feladat az volt, hogy a család összes egy havi jövedelmét sorolja be a neki megfelelő kategóriába. A teljes lakossági átlag 19 246 UAH (közel 215 ezer Ft). Mivel az átlagos családlétszám 4,25 fő, így az

egy főre jutó jövedelem 4528 UAH (kb. 50 ezer Ft), ami sajnos igen alacsony. Viszont a becslt átlag összességében torzít, mivel ez az érték jelentős változékonysággal jelentkezett (73%-os a relatív szórás), illetve eltérés tapasztalható az egyes települések között (8. ábra).

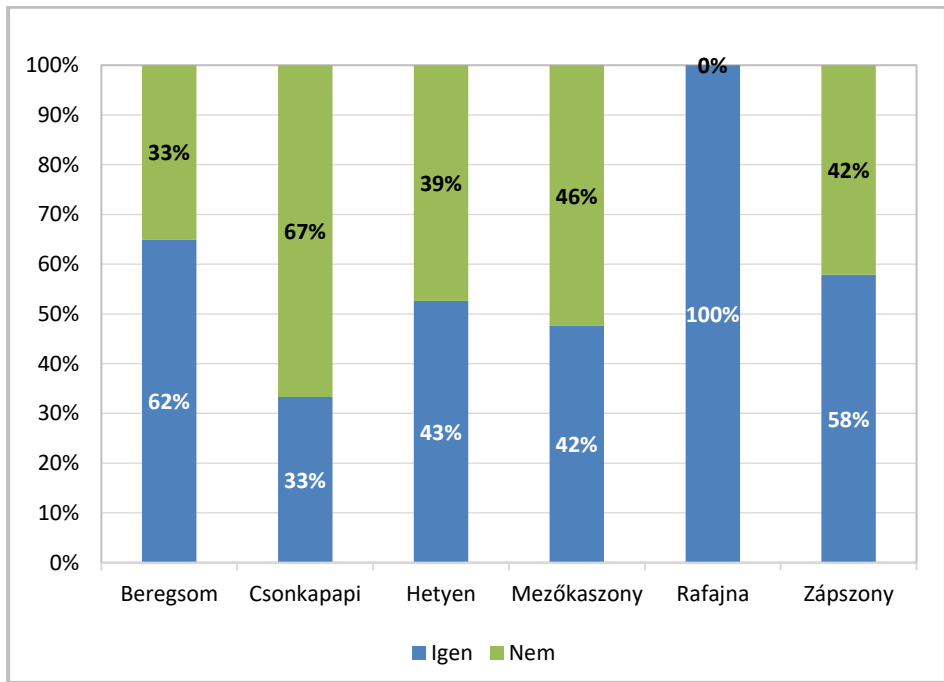
8. ábra: Családok jövedelmi viszonyai

Forrás: Saját szerkesztés

Az eredmény azért meglepő, mert a lakossági megelégedettséget jelző kérdések (lásd később) alapján Csonkapapi rossz eredményeket ért el, viszont a saját jövedelembevallás alapján kiemelkedik a többi település közül (ezzel ellentétben Mezőkaszony és Zápszony lakossága pedig a vártnál alacsonyabb átlagjövedelmet ért el). Mivel a kistérségben Kaszony és Zápszony rendelkezik a mezőgazdaságon kívül más jövedelemforrásokkal (turizmus, némi ipar és kereskedelem), így adódik a feltételezés, hogy Csonkapapi esetében a mezőgazdaság jelent tovább jövedelemforrást (vagy kevésbé torzították lefelé az értékeket a válaszadók, ahogy ez jellemző az ilyen típusú kérdéseknél).

A jövedelmek elemzésénél a szezonalitást is megvizsgáltuk. A legtöbben azt választották, hogy befolyásolja a család jövedelmét az, hogy melyik évszakban vagyunk (43%), de elég nagy sokaságnál ez nem meghatározó (43%), vagy bizonytalanok e tekintetben (8%). Nézzük meg most ezt települési összehasonlításban (9. ábra).

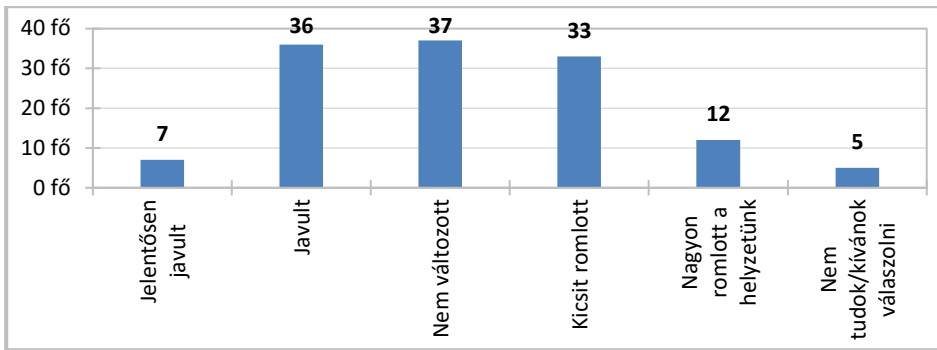

9. ábra: Szezonális hatása a jövedelemre

Forrás: Saját szerkesztés

Látható, hogy Beregsom esetében, ahol jellemző az intenzív zöldség és gyümölcsstermesztés, ott magasabb a szezonálisra szavazók aránya, viszont Csonkapapiban inkább a szántóföldi növénytermesztés jellemző, s itt kevesebben vannak azok, akiknek a szezonális befolyásolja a jövedelmét. Természetesen nagyban meghatározta ezt az eredményt, hogy a kitöltők milyen nem mezőgazdasági munkát végeznek (hivatalos munkahely, külföldi munka). Viszont nem csak a mezőgazdaság határozza ezt meg, hanem a turisztikai tevékenység is, bár ez a két érintett településnél (Mezőkaszony és Zápszony), az adatsoron annyira nem mutatkozik meg. Akiknél jelentkezett a szezonális a válaszok alapján leginkább a nyári évszakra mutatkozik (50 fő), a többi évszakokat kiegyensúlyozottan csak 4-6 válaszadó jelölte be.

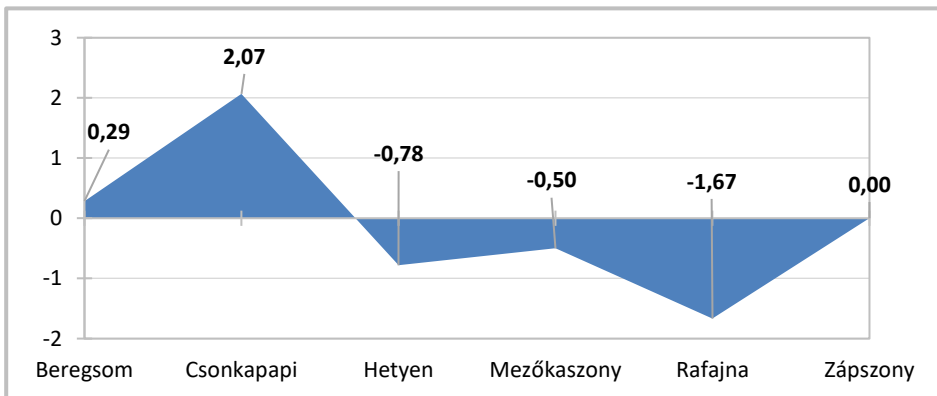
A lakosság gazdasági helyzetével kapcsolatban a következő kérdések a tendenciákat vizsgálták. Első körben azt, hogy miként változott a családok vagyoni jövedelmi helyzete az elmúlt öt esztendőben (amiből másfél év a covid időszakra esett a kitöltéskor). A 10. ábra mutatja, hogy változatos válaszok érkeztek erre a kérdésre.

10. ábra: Hogyan változott a családja vagyoni, jövedelmi helyzete az elmúlt öt esztendőben?

Forrás: Saját szerkesztés

Bár többségben a stagnálást említették a válaszadók, azért elég sok a javult, illetve a kicsit romlott megítélés is. Csupán 7-en válaszoltak úgy, hogy jelentősen javult, viszont 12 válaszadó jelezte azt, hogy nagyon romlott a helyzetük. Ezért fontos, hogy tovább bontsuk ezt az eredményt. A válaszokat skáláztuk: nagyon romlott -5 pont, kicsit romlott -3 pont, nem változott 0 pont, javult +3 pont, jelentősen javult pedig +5 pont. A teljes kistérséget vizsgálva az átlagmutató értéke -0,12 pont lett. A negatív szám azt mutatja, hogy összességében a válaszadók inkább hanyatlást tapasztaltak az elmúlt 5 évben vagyoni, jövedelmi helyzetükben. Fontosnak tartottuk, hogy települési bontásban is értékeljük az adatokat, aminek az eredményét a 11. ábra mutatja.

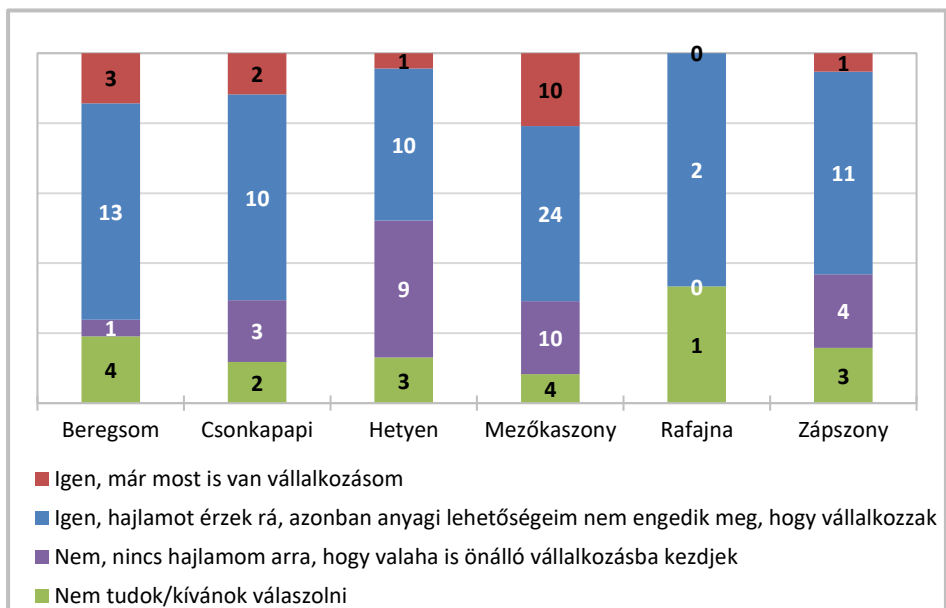

11. ábra: Vagyoni, jövedelmi változás átlag-indexei

Forrás: Saját szerkesztés

Az eredmény mintázata hasonló, mint a fentiekben láthattuk. Az átlagjövedelem tekintetében is Csonkapapi lett a legjobb helyzetben lévő település, és ennél a mutatónál is jelentősen lekörözi a többi települést (2,07 pont). Kicsit javuló tendenciát tapasztaltak a Beregsomiak (0,29) és stagnálást a Zápszonyiak (0=Nem változott). Kicsit az átlag alatt került a kaszonyiak véleménye (-0,50), ami visszaesést jelent az elmúlt 5 évben, még nagyobb csökkenést mutat Hetyen (-0,78) és a legjelentősebb visszaesést a Rafajnai lakosság tapasztalta (-1,67).

A gazdasági kérdések utolsó csoportja a vállalkozói hajlamot vizsgálta. Azzal a kérdéssel kapcsolatban, hogy „Ön, vagy családjának bármely felnőtt tagja érez-e hajlamot, anyagi lehetőséget arra, hogy most vagy a jövőben valamilyen vállalkozásba kezdjen?” A többség hajlamot érez, de anyagi lehetőségei nem engedik meg, hogy vállalkozásba kezdjen (53,4%). Vállalkozása a válaszadók 13%-ának van, s azok aránya, akik teljesen elzárkóztak egy esetleges saját vállalkozástól közel 21%-t tett ki (13% nem tudott/kívánt válaszolni). Települési bontásban a 12. ábra szemlélteti a vállalkozói hajlandósággal kapcsolatos válaszok megoszlását.

12. ábra: Ön, vagy családjának bármely felnőtt tagja érez-e hajlamot, anyagi lehetőséget arra, hogy most vagy a jövőben valamilyen vállalkozásba kezdjen?

Forrás: Saját szerkesztés

A vállalkozások zöme Mezőkaszonyban van, vállalkozói hajlam viszont minden településen arányosan megtalálható. Az elutasítás a legmagasabb Hetyen községben, a legalacsonyabb viszont Beregsomban.

Arra a kérdésre, hogy ha vállalkozna, akkor milyen szektorban a 2. táblázat szerint válaszoltak.

2. táblázat: Szektoronkénti vállalkozói hajlam megoszlása

Ágazati kategória	A válaszadók száma	Megoszlás (%)
Mezőgazdaság	35	26,7
Kereskedelem	21	16,0
Turizmus, vendéglátás	14	10,7
Ipar	10	7,6
Egyéb (művészet, fodrászat)	2	1,6
Nem tudok/kívánok válaszolni	24	18,3

Forrás: Saját szerkesztés

A válaszból látható, hogy bár turisztikailag frekventált a térség, mégis a mezőgazdasági tevékenység a legerősebb még mindig a kistérségben. Természetesen van eltérés az egyes települések között.

Összességében megállapítható, hogy a Mezőkaszonyi Kistérség lakosságának véleménye a saját gazdasági helyzetéről vegyes, sajnos többségben vannak azok, akik negatív tapasztalatokkal rendelkeznek az elmúlt évekről. Természetesen eltéréseket láthatunk a kistérség falvai között, ezért is tartom fontosnak, hogy a továbbiakban is települési relációban vizsgáljuk a lakosság válaszait.

A lakosság jövőképe

Az előző pontban általánosságba véve vizsgáltuk a kistérség fejlődésével kapcsolatos véleményeket. Viszont a kérdőív szerkezete úgy lett kialakítva, hogy a megadott település alapján specifikus kérdéseket is kaptak a válaszolók.

Az alábbi tanulmányban ennek egy részét vettük alapul, melyből az első kérdés azt vizsgálta, hogy az egyes települések esetében a válaszadók milyennek látják a község fejlődését az elmúlt 5 esztendőben (3. táblázat).

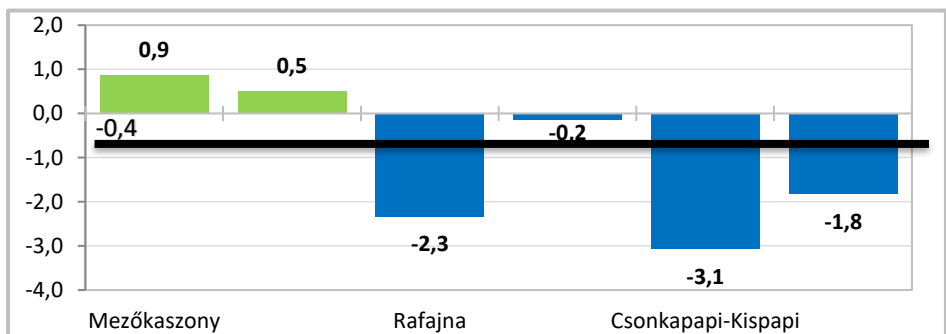
3. táblázat: Milyennek látják a községük fejlődését az elmúlt 5 évben?

Válaszkategória	Mező- kaszony	Zápszony	Rafajna	Bereg- som	Csonka- papi- Kispapi	Hetyen
Nagymértékben javult	10%	0%	0%	0%	0%	0%
Kismértékben javult	35%	39%	33%	29%	6%	13%
Nem változott, stagnált	25%	33%	0%	43%	18%	35%
Kismértékben romlott	13%	6%	0%	10%	18%	13%
Nagymértékben romlott	8%	11%	67%	14%	47%	35%
Nem tudom a választ	8%	11%	0%	5%	12%	4%

Forrás: Saját szerkesztés

Látható a százalékokból, hogy nagymértékű javulás sajnos nem jellemző (egyedül Kaszony esetében volt 5 válaszadó, aki ezt jelölte be). Kismértékű javulás Zápszonyban volt a legnagyobb arányban (39%), Papiiban viszont ezt a válaszlehetőséget jelölték be a legkevesebben. Stagnálás a Somiknál volt a legmagasabb, a kismértékű visszaesés viszont Papiinál. Nagymértékű romlást sajnos több településen magas arányban jelöltek: Rafajna (67%), Csonkapapi-Kispapi (47%), Hetyen (35%).

Átláthatóbb válnak a vélemények, amennyiben indexáljuk az egyes tényezőket (Nagymértékű javulás +5; Kismértékű javulás +3; Stagnálás „0”; Kismértékű romlás „-3”; Nagymértékű romlás „-5”). Ennek értelmében a teljes kistérség átlag indexe -0,4 lett (negatív szám romlást takar, pozitív szám fejlődés, a nulla pedig stagnálást). Tehát közel stagnáláshoz, egy kis mértékű visszaesést tapasztaltak összességben a kistérség lakosai. A települési eltéréseket az 13. ábra mutatja.

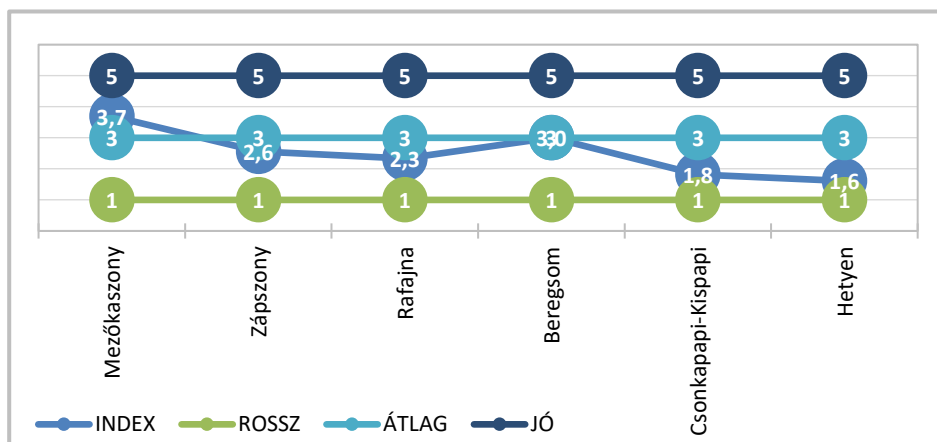
13. ábra: Települések fejlődési indexe a lakosság nézőpontjából

Forrás: Saját szerkesztés

Látható, hogy a települések összehasonlításában igen jelentős eltérések vannak. A kaszonyi lakosok látják leginkább úgy, hogy a településük fejlődött az elmúlt 5 évben (+0,9), ezt követi Zápszony (+0,5). A somiak kis mértékű visszaesést éreztek 2020 nyarán (-0,2), viszont jelentős hanyatlást tapasztaltak Hetyen (-1,8), Rafajna (-2,3) és Csonkapapi-Kispapi (-3,1) lakosai.

Érdekes összevetni ezt az eredményt a korábbiakban ismertetett eredményekkel, amikor nem a települések, hanem a családok vagyoni, jövedelmi helyzetének dinamikáját vizsgáltuk (lásd 10. és 11. ábra). Látható, hogy jelentős eltérések vannak, amikor a lakosság gazdasági helyzetét nézzük, mint amikor a település fejlődését. Ezt leginkább Kaszony esetében figyelhetjük meg: a település esetében a legjobb eredményt érte el (+0,9-es fejlődési index), míg a családok helyzetét tekintve hanyatlást tapasztaltak (-0,5-es kicsit romló állapot). A másik jelentős eltérés Csonkapapi-Kispapi esetében van, mert a település fejlődését tekintve a legrosszabb mutatót ez a község hozta (-3,1), viszont a lakosság vagyoni, jövedelmi helyzetében szignifikánsan a legjobb helyzet jelentkezik itt (+2,07). Ezek az eredmények azt mutatják, hogy nem mozog együtt a lakosság saját gazdasági helyzetének a megítélése a településének fejlődésével.

Az indexálás módszerével dolgoztuk fel azt a kérdést is, hogy a saját településének a helyzetét hogyan ítéli meg a kistérségben belül. Az eredményt az alábbi ábra szerint úgy kell értelmezni, hogy a legjobb felső határ (5) és a legrosszabb alsó határ (1) között megvizsgáljuk a lakossági vélemény települési átlagát (14. ábra).

14. ábra: Saját település viszonyítása a kistérség többi községéhez

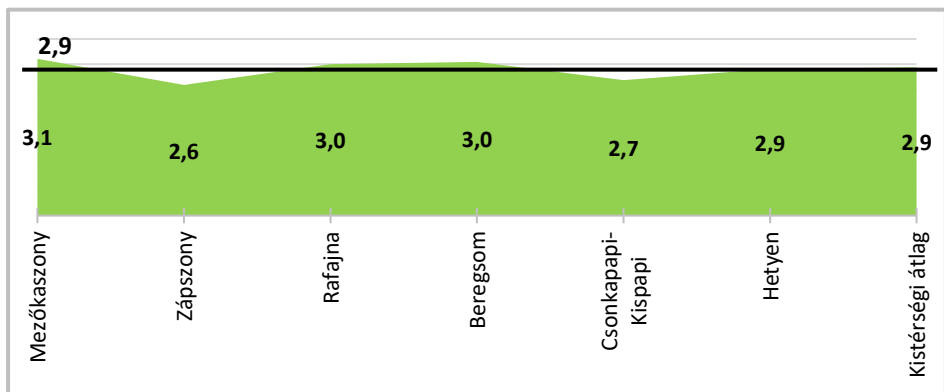
Forrás: Saját szerkesztés

Látható, hogy a kaszonyiak ítélik meg saját településüket úgy, hogy jobb helyzetben van, mint a többi kistérségi község (3,7 pont). A somiak átlagosnak gondolják a helyzetüket (3,0 pont), míg a többi települések mind az átlag alatti értéket hozták: Zápszony kicsivel lemaradva (2,6 pont), majd következik Rafajna (2,3 pont), s a legrosszabb helyzetnek a papiak (1,8), illetve a hetenyiek (1,6) gondolták a településüket a kistérségben belül.

A Kistérség jövőképe

Az utolsó kérdéssel azt vizsgáltuk, hogy milyennek látják az itt élők a Mezőkaszonyi Kistérség jövőképét. A válaszokat Likert-skálán értékeltük (5 = Sikeres, 1= Sikertelen). Az átláthatóság kedvéért átlagoltuk a településeket, így a következő (15.) ábra szerint összehasonlíthatóvá váltak a kistérség falvainak jövőképével kapcsolatos várakozások

Látható az ábrán, hogy fekete vonal jelenti a kistérségi főátlagot (2,9), ami kismértékben, de alatta van a 3-nak, mely alapján középátlagostól lefele inkább pesszimista, felefelé inkább optimista jövőkép él a lakosságban.

15. ábra: Települések fejlődésére vonatkozó várakozások

Forrás: Saját szerkesztés

Bár korábban jeleztük, hogy a Rafajna településről beérkezett válaszok alacsony száma miatt nem értékelhető érdemben a felmérés, mégis érdekes, hogy, bár a legtöbb megelőző kérdésben negatív eredmény született, itt most picit az átlag fölött van (tehát nem gondolnak sem jó, se rossz jövőképet a kistérségnek). Ugyanez az eredmény adódott Beregsom esetében is. Egyedül Mezőkaszony van egy picit az átlag fölött, de ez sem szignifikáns. Ebből az következik, hogy a kaszonyiak, mint a kistérségi

központban élők valamelyest jobb jövőképet képzelnek el a közigazgatási egységnek, mint a többi településen élők. A korábbi adatok alapján nem meglepő, hogy a hetenyiek és a papiak negatív jövőképet látnak, viszont az, hogy Zápszony esetében lett a legalacsonyabb az index (2,6 pont) nem várt eredménynek tekinthető.

Természetesen, mivel szignifikáns különbségek nem alakultak ki, ezek az eredmények és települési különbségek inkább csak iránymutató értékek, viszont mindenképp megállapítható, hogy sajnos az itt élő lakosság nem lát dinamikus jövőt a kistérség vonatkozásában. Természetesen ez összefüggésben van az ország elmúlt évekbeli teljesítményével, a politikai, gazdasági légkörrel, a romló demográfiai adatokkal és természetesen azzal, hogy a kistérségben több település igen alacsony lélekszámmal rendelkezik, földrajzilag elzárt településnek minősülnek, s amennyiben valamilyen jelentős infrastrukturális, egyéb tényező nem változik, akkor nem várható jelentős előrelépés.

Következtetések

A Mezőkaszonyi Kistérség lakosságának társadalmi-gazdasági helyzetértékelését taglalja a tanulmány. A munka kezdete (2021 tavasza) és vége (2022 tavasza) között igen jelentős változások történtek Ukrajnában (orosz-ukrán háború), ami jelentősen befolyásolja a kutatási eredményeket, s ebből kifolyólag a következtetéseket is.

Mégis, fontosnak tartjuk, hogy építkezni szükséges és talán a mai viharos időkben megfogalmazott elképzelések, majd a békés holnapban gyümölcsöt hozhatnak. Ezért a következtetéseket ennek a gondolatmenetnek a tükrében fogalmaztuk meg:

A Mezőkaszonyi Kistérség 8 településből áll, 5 elöljárói körzettel. Közel 10 000 lakos itt kb. 10 ezer hektáros területen. Ezzel Ukrajnában és Kárpátalján belül is a kisebb lélekszámú kistérségek közé tartozik. Vállalkozói környezete szegényes, főleg a kisebb falvak demográfiai és egyéb aktivitása, az infrastrukturális helyzet okán degradálódó vidéknek minősül. Mezőkaszonynál található két termálfürdő komplexum, a határ, Zápszonynál pedig a vasút. A többi település esetében főleg az agráradottságok dominálnak. Beregsom esetében viszonylag magasabb a mezőgazdasági vállalkozók száma. Papi-Kispapi és Hetyen főleg a szántóföldi nö-

vénytermesztésben jut domináns szerephez. Rafajna esetében az erdőgazdálkodás jelenthet kitérési lehetőséget, viszont a település elzártsága nem ad sok teret jelenleg a kibontakozásra.

A kistérségről, mint közigazgatási egységről csupán 2019 után beszélhetünk, ugyanis Kárpátalján az elsők között itt alakult meg az ún. „önkéntes települési társulás”, melyet 2020-ra minden településnek meg kellett alkotnia. Kaszony esetében azért történt ez meg hamarabb, mivel a települések vezetői szerettek volna egy önálló közigazgatási egységet megalkotni, különben más kistérséghez kapcsolódtak volna. Történelmi távlatokban nézve ez egy fontos lépés volt a térség önálló arculatának a megőrzésében és fejlesztésére nézve.

A lakossági felmérés keretében a térség legfontosabb erőforrásának, a humán tényezőnek az attitűdjeit vizsgáltuk a felmérés alapján, melyből az alábbi megállapítások születtek:

- *jövedelemforrás*: hivatalos munkahely, nyugdíj és külföldi munka a család három leggyakoribb jövedelemforrása. Mezőgazdaságot a válaszadók 17%-a jelölte meg, vállalkozásból származó jövedelmet pedig csak 13%.
- *munkahelyek számát tekintve* 1,9 átlagos állás jött ki (1 és 2,6 közötti települési szórással), a család havi jövedelmét illetően pedig közel 20 ezer UAH (215 e Ft), de itt is jelentős eltérések voltak tapasztalhatóak a települések között.
- *vagyoni-jövedelmi helyzet dinamikája*: a mérés központi átlaga a stagnálást, egy kis javulást mutat (0,5-es átlag érték = 0 stagnálás, 0-5 skálán), de pl. Csonkapapi esetében a legmagasabb érték (2,07) ami javuló tendenciát jelez. Szintén némileg javult a helyzet Beregsom (0,29) esetében, viszont Rafajna (-1,67) értéke jelentősen romlott, Mezőkaszony (-0,5) és Hetyen (-0,78) településeken pedig kicsit romlott a jövedelmi helyzet. Zápszonyban (0 átlag) stagnálás tapasztalható.
- *a vállalkozói hajlam* nem nagy mértékben, de egyformán megtalálható az egyes településeken, viszont a tőkehiány a döntő ok, ami miatt nem kezdtek bele. A leginkább preferált ágazat a mezőgazdaság, majd a kereskedelem és a turizmus követi.
- *a település fejlődési indexét* a lakosság úgy állapította meg, hogy Mezőkaszony (0,9) és Zápszony (0,5) településeken történt némi előrelépés az elmúlt 5 évben, míg a többi településen közepes (Beregsom), vagy jelentős (Hetyen és Rafajna, Csonkapap) visszaesés

volt. Hasonló eredmény született azzal kapcsolatban, hogy hogyan ítélik meg saját településük fejlődését a többiekéhez viszonyítva.

- összességében megállapítható, hogy a Mezőkaszonyi Kistérség lakosságának véleménye a saját gazdasági helyzetéről vegyes, sajnos többségben vannak azok, akik negatív tapasztalatokkal rendelkeznek az elmúlt évekről.

Az agráriummal kapcsolatos lakossági véleményekből levonható következtetések:

- a *rendelkezésre álló földterület* kapcsán ketté válik a kistérség: Papi-Hetyen-Som esetében nagyobb háztájin kívüli saját, vagy bérelt földek találhatóak, míg Kaszony és Zápszony esetében kevesebb a rendelkezésre álló földterület.
- a földeket nagyobb arányban *saját maguk művelték* a válaszadók (1/5-e adta bérbe), de ennek az aránya egyre alacsonyabb (főleg az elkövetkező időszakban fog nőni a bérbe adás, vagy eladás mértéke).
- az *agrárium és a jövedelem* összefüggésével kapcsolatos vizsgálat esetében megállapítható, hogy a jövedelmi hányad nagyjából követi a települések mezőgazdasági aktivitását. Ahol szántóföldi növénytermesztéssel nagyobb területen, saját termelési keretek között foglalkoznak, ott jelentősebb az ilyen irányú bevétel. Viszont Kaszonyban nem jellemző, hogy a dominánsabb gyümölcsstermesztési ágazat fő, vagy jelentős bevételi forrás lenne a családok számára.
- bár a vállalkozói kedv alapján a mezőgazdaság a mezőgazdaság a leginkább preferált ágazat, viszont olyan tekintetben, hogy a településüket miben látnák életképesebbnek, már árnyaltabb kép tárult elénk. Zápszony és Kaszony esetében egyértelműen a turizmus lett a meghatározó ágazat, a többi településnél viszont továbbra is a mezőgazdaság létjogosultsága dominál.

Irodalomjegyzék

Bársony S. – Horeczki R. (2018): Lehet-e egy hátrányos helyzetű település sikeres? *Falu Város Régió*, 23(1):73–79.

Bhattacharyya, S. – Burman, R. R. – Sharma, J. P. – Padaria, R. N. – Paul, S. – Singh, A. K. (2018): Model Villages Led Rural Development: A Review of Conceptual

- Framework and Development Indicators. *Journal of Community Mobilization and Sustainable Development*, 13(3):513–526.
- Devi, S. – Sihotang, H. T. (2019): Decision Support Systems Assessment of the best village in Perbaungan sub-district with the Simple Additive Weighting (SAW) Method. *Jurnal Mantik*, 3(3)112–118.
- Finta I. (2019): A vidékfejlesztés sikerességét befolyásoló „puha” tényezők, és a Magyar Falu Program első eredményei. 84–98. In: Farkas J. Zs. et al.: Alföldi kaleidoszkóp – A magyar vidék a XXI. században. Tanulmányok a 70 éves Csatári Bálint köszöntésére. MTA KRTK Regionális Kutatások Intézete, Budapest, 341 p.
- Hezam L. – Pataki L. – Tóth R. (2017): A humán tőke szerepe a vállalati életciklusok tükrében Magyarország vidéki térségeiben. *Pro Scientia Ruralis*, 2(1):48–67.
- Káposzta J. (2020): A vidékfejlesztés helye a regionális tudományban. *Tér és Társadalom*, 34(1):37–40. DOI: <https://doi.org/10.17649/TET.34.1.3235>.
- Kárpáti Igaz Szó (2022): Közigazgatási reform: decentralizáció vagy koncentráció, önkéntes vagy központosított? Letöltve: 2022.03.28.
<https://kiszó.net/2020/05/31/kozigazgatasi-reform-decentralizacio-vagy-koncentracio-onkentes-vagy-kozpontosított-%E2%94%82kiszó-elemzes/>
- Lehoczky T. (1881): Bereg vármegye monográphiája. III. kötet. 332–335.
- Lehoczky T. (1881-1882): Bereg vármegye. Pollacsek Miksa Könyvnyomdája, Ungvár. 536–539.
- Mezőkaszonyi Községi Tanács (2021). Tanácsdokumentumok, adatok.
- Novák N. (2020): Összefüggés a népesség növekedése és az urbanizáció között. *International Journal of Engineering and Management Sciences*, 5(1):527–541. DOI: <https://doi.org/10.21791/IJEMS.2020.1.43>.
- Szabó B. (2010): A falusi turizmus helyzete és ökonómiai értékelése zempléni településekben. *Gazdálkodás*, 54(6):620–633.